

Інститут професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних
наук України

Дуальна освіта в Україні: бути чи не бути

Наталя Кулалаєва, кандидат хімічних наук, доцент, завідувач лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України;

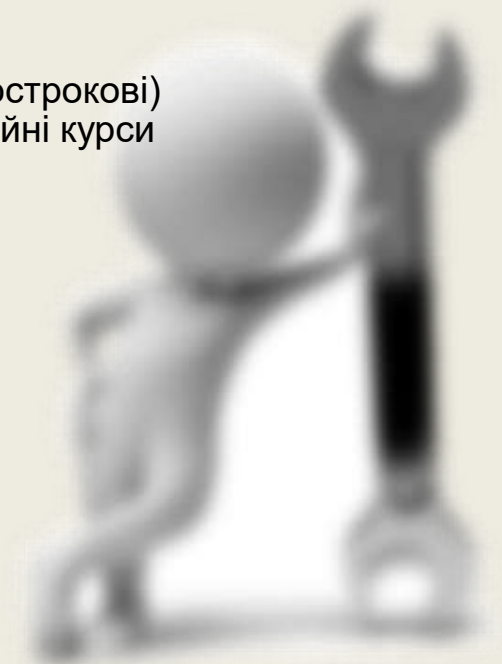
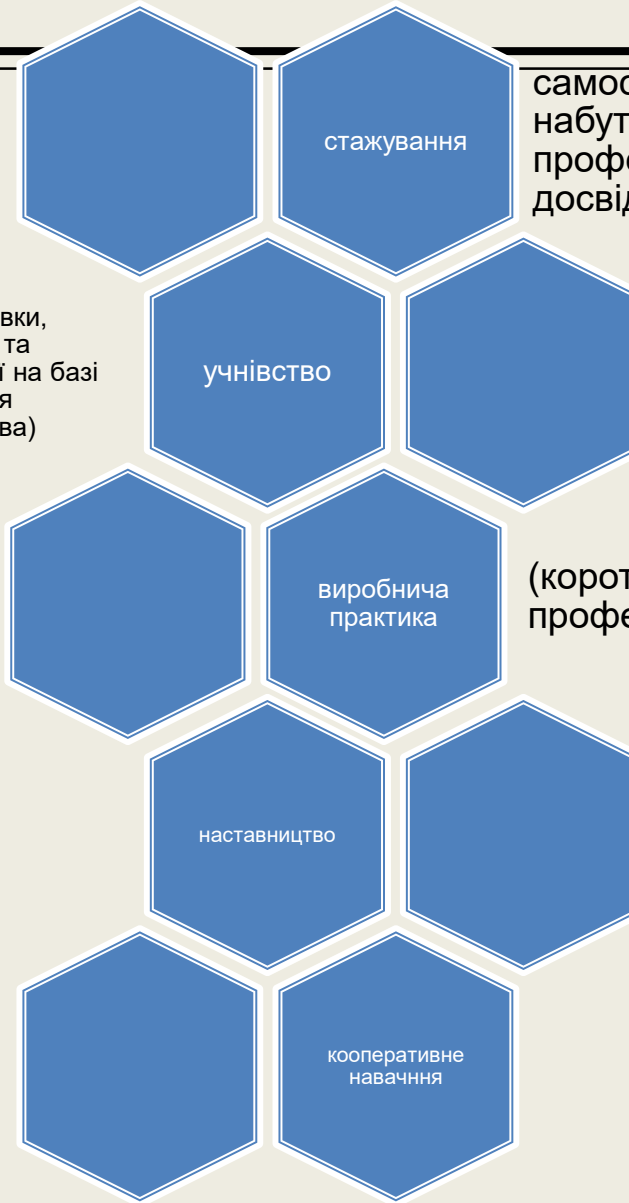
Сніжана Леу, молодший науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

*Др. Крістіане Еберхардт, дослідник Відділу Інтернаціоналізації професійної освіти і навчання Федерального інституту професійної освіти і навчання (BIBB)

НПД

курс підготовки,
оцінювання та
сертифікації на базі
роботодавця
(підприємства)

	Практика/internship	Стажування/traineeship	Учнівство/apprenticeship
Правова база, управління	Неофіційна домовленість/угода між НЗПО та підприємством	Може бути частиною офіційного партнерства в рамках чинного державного законодавства, або ж на основі угоди між партнерами	Офіційне партнерство в рамках чинного державного законодавства або ж на основі угоди між партнерами
Законна угода між компанією та учнем	Жодного договору, який має юридично зобов'язувальну дію	Може бути укладена угода з юридично зобов'язувальною дією. Добровільний, невизначений статус	Угода з юридично зобов'язувальною дією. Статус працівника
Освітня мета	Введення в світ праці. Сертифікація відсутня	Доповнення освітньої програми або ж індивідуального навчання. Може бути призначена офіційна акредитація або ж сертифікація	Повноцінна професійна освіта і навчання в рамках навчальної характеристики (3-5 рівні ЄРК)
Тривалість	Короткий строк – від декількох днів до декількох місяців	Короткий або ж середній строк (зазвичай, в межах 1 року)	Довготривале навчання, від 2 до 3,5 років
Дуальне навчання на базі навчального закладу й на підприємстві	Одиничний або окремий короткий строк на підприємстві	Короткий, поза можливості, структурований, період на підприємстві	Чергування періодів в навчальному закладі й на підприємстві у визначеному порядку (розклад і зміст)
Оплата праці учнів	Відсутня	Може бути нерегульована фінансова виплата	Урегульована заробітна плата
Сертифікація	Немає	Відсутня офіційна сертифікація	Офіційна й визнана сертифікація
Залучення соціальних партнерів	В індивідуальному порядку	Ступінь і глибина залучення залежить від структури загальної офіційної системи	Повноцінне залучення на всіх рівнях

**Роль викладача – під час
традиційного навчання
і в умовах навчання в умовах
продуктивної діяльності**

Характеристика викладача	Традиційне навчання	Навчання на засадах продуктивної діяльності
Особистість	Службовець, транслятор знань; організатор навчального процесу; «закритий» для учнів	Друг, гуманіст; зорієнтований на співробітництво; «відкритий» для учнів
Функції	Інформаційна, контролююча	Організаційна; стимулююча
Використовувані методи навчання	Пояснення в поєднанні з наочною	Інтерактивні методи та технології
Позиція	Предметно-зорієнтована; орієнтація на середнього учня	Особистісно-зорієнтована; Можливість вибору рівня, методів та засобів вирішення завдань учнями
Стиль	Репресивний, авторитарно-директивний; ініціатива учнів частіше придушується; відсутні умови для прояву індивідуальних здібностей і творчих проявів особистості учнів	Демократичний, такий, що заохочує до активності; Ініціатива учнів підтримується; Фасилітатор (утворює атмосферу творчого розвитку особистості)
Мотиваційно-сміслові установки	Незаперечність вимог, загальна індивідуальна підзвітність учнів, ігнорування їхнього особистого досвіду	Установка на солідарність, спільну діяльність, індивідуальну допомогу, участь кожного учня у постановці мети, висуванні рішень; максимальна самостійність учнів

Портрет викладача у форматі продуктивного навчання

Натура вчителя стабільна, характер - цілісний і досить стійкий, вміє витримувати непередбачені та кризові ситуації, за відкритістю - типовий екстраверт, за темпераментом - сангвінік. З дітьми розмовляє як дорослий з дорослими, приборкує в собі традиційну роль батьків - опікати, наставляти, примушувати. Спокійний, але має властивість до емоційного піднесення. Зібраний. Із відмінною стресостійкістю. Властивість інтелекту : інтелектуально молодий (схоплює все нове), компетентний (може бути експертом), інтелектуально активний (не втомлюється передавати інформацію, відрізняється різнобічними знаннями, проникливий, розмірковує, розуміє, вигадує, мріє. Він учений (аналізує) і артист (покладається на інтуїцію й вірить у свою педагогічну майстерність) водночас. Носій досить високої культури. Ця культура насамперед наукова, інформаційна та просвітницько-виховна. Чуйний і справедливий. Довірливий оптиміст. Ніколи не дратується й просто не має права впадати в стан афекту. Чутливий внутрішньо, особливо до особистих емоцій, на які відразу відгукується й намагається використовувати у спілкуванні з учнями. До себе вимогливий, об'єктивний. Щасливий від того, що учні веселі, задоволені, привітні і вдячні. Постійно вдосконалює власну майстерність. У ставленні до учнів - доброзичливий, дружній, намагається спочатку зрозуміти, а потім оцінити. Не дозволяє собі в педагогічному середовищі бути розгубленим, розгніваними тощо. Робота для вчителя - інтелектуальне самовираження. Прагне зміцнити і підвищити статус вчителя і престиж професії.

Десять рис характеру: методичність, точність, акуратність, твердість, мобільність, стійкість поведінки, рішучість, самостійність, ентузіазм, мудрість.

Навчання на виробництві

Освіта та навчання в навчальному закладі

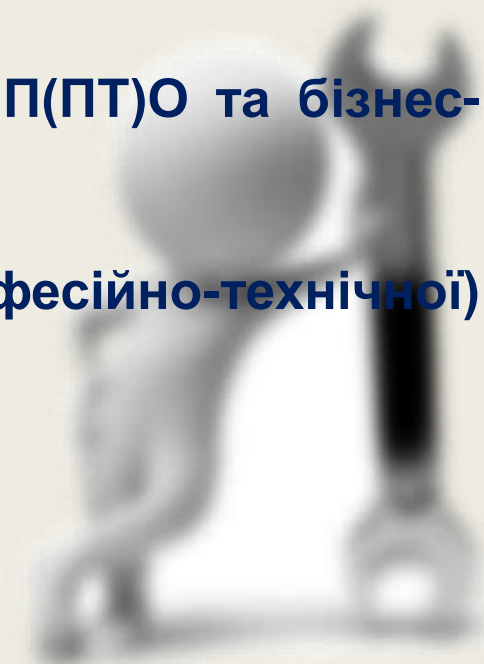
Структура дуальної системи у Німеччині

**Елементи дуальної форми навчання
для впровадження в професійну
підготовку майбутніх кваліфікованих
робітників**

- ✓ Тривимірне призначення системи навчання: економічні, соціальні та індивідуальні цілі;
- ✓ професійне навчання здійснюється в партнерстві між урядом і бізнес-спільнотою;
- ✓ багатоканальне фінансування професійного навчання;
- ✓ соціальне визнання професійного навчання;
- ✓ підготовка мобільних кваліфікованих робітників, які здатні адаптуватися до змінних умов на ринку праці;
- ✓ постійне ситуаційне навчання відповідно до принципу дуальності;
- ✓ систематичне підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О та бізнес-тренерів на підприємствах;
- ✓ кодифікація стандартів професійної (професійно-технічної) освіти;
- ✓ універсальність та оптимальний зміст стандартів професійної (професійно-технічної) освіти;
- ✓ додаткові програми для дуальної форми навчання;
- ✓ науково-методичний супровід професійної освіти

Прогнозування (форсайт)

- орієнтація на вживання конкретних заходів
- врахування різних альтернатив майбутнього розвитку
- залучення різних учасників
- міждисциплінарний та комплексний характер

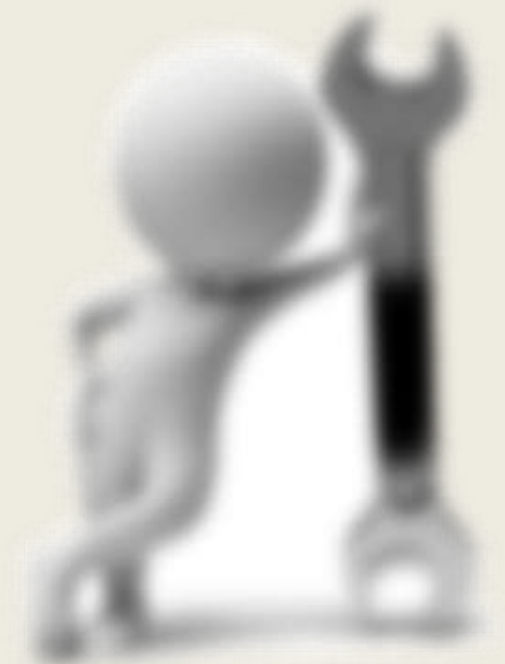
- Метод Дельфі (Delphi);
- Виділення ключових технологій (Key Technologies);
- Розробка сценаріїв (Scenarios);
- Технологічна дорожня карта (Technology Roadmapping);
- Формування експертних панелей (Expert Panels);
- Аналіз взаємного впливу факторів (Cross-Impact Analysis);
- SWOT-аналіз (SWOT-Analysis);
- Розробка майбутнього (Futures Workshops)

Інститут професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних
наук України

**SWOT-аналіз упровадження елементів
дуальної форми навчання
в професійну підготовку майбутніх
кваліфікованих робітників**

1**Сильні сторони:**

професійне навчання регулюється принципами ринкової економіки; зростання попиту на випускників на ринку праці, які навчалися за дуальною формою; підвищення якості підготовки робітничих кадрів та її відповідність вимогам роботодавців; тісна співпраця між урядом і бізнес-спільнотою (розроблення стандартів, навчальних планів і програм, оцінювання вмінь учнів під час іспитів, забезпечення робочих місць на підприємствах); взаємовигода: держава, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, підприємства та учні; мотивація учнів до навчання та отримання професійних умінь; підняття престижу професійної освіти

2**Слабкі сторони:**

відсутність нормативно-правового забезпечення дуальної форми навчання; недосконалість, застарілість матеріально-технічної бази ЗП(ПТ)О; недостатня готовність педагогічних працівників до запровадження дуальної форми навчання; складність пошуку роботодавців та укладання угод із ними; небажання роботодавців укладати угоди з учнями на початку їхнього навчання; значні часові та фінансові витрати для оновлення технологічного парку ЗП(ПТ)О; необхідність спеціальної підготовки наставників, інструкторів на виробництві; недосконалість механізмів реалізації багатоканального фінансування

4**Загрози, пов'язані з його реалізацією:**

скорочення обсягу учнівського контингенту в закладах професійної (професійно-технічної) освіти; зникнення певних професій у зв'язку з економічною нестабільністю; відмова підприємства фінансувати професійну підготовку робітничих кадрів; зменшення державного фінансування системи П(ПТ)О України; низький рівень зацікавленості підприємств у співпраці з ЗП(ПТ)О щодо дуальної форми навчання; поступове зменшення часу на загальноосвітню підготовку

Можливості, що відкриваються:

удосконалення матеріально-технічної бази ЗП(ПТ)О; свідоме обрання учнями професії; скорочення безробіття серед молоді; підвищення конкурентоспроможності навчального закладу; використання дистанційного професійного навчання під час теоретичної підготовки; упровадження в навчально-виробничий процес інноваційних педагогічних технологій, методів та прийомів (кейси, ділові ігри, проекти, тематичні конференції, конкурси тощо); подолання розриву між теорією й практикою в навчально-виробничому процесі

3

1

Сильні сторони:

- ✓ професійне навчання регулюється принципами ринкової економіки;
- ✓ зростання попиту на випускників на ринку праці, які навчалися за дуальною формою;
- ✓ підвищення якості підготовки робітничих кадрів та її відповідність вимогам роботодавців;
- ✓ тісна співпраця між урядом і бізнес-спільнотою (розроблення стандартів, навчальних планів і програм, оцінювання умінь учнів під час іспитів, забезпечення робочих місць на підприємствах);
- ✓ взаємовигода: держава, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, підприємства та учні;
- ✓ мотивація учнів до навчання та отримання професійних умінь;
- ✓ підняття престижу професійної освіти

Слабкі сторони:

- ✓ відсутність нормативно-правового забезпечення дуальної форми навчання;
- ✓ недосконалість, застарілість матеріально-технічної бази ЗП(ПТ)О;
- ✓ недостатня готовність педагогічних працівників до запровадження дуальної форми навчання;
- ✓ складність пошуку роботодавців та укладання угод із ними;
- ✓ небажання роботодавців укладати угоди з учнями на початку їхнього навчання;
- ✓ значні часові та фінансові витрати для оновлення технологічного парку ЗП(ПТ)О;
- ✓ необхідність спеціальної підготовки наставників, інструкторів на виробництві;
- ✓ недосконалість механізмів реалізації багатоканального фінансування

Можливості, що відкриваються:

3

- ✓ подолання розриву між теорією й практикою в навчально-виробничому процесі;
- ✓ удосконалення матеріально-технічної бази ЗП(ПТ)О;
- ✓ свідоме обрання учнями професії;
- ✓ скорочення безробіття серед молоді;
- ✓ підвищення конкурентоспроможності ЗП(ПТ)О;
- ✓ використання дистанційного професійного навчання під час теоретичної підготовки;
- ✓ упровадження в навчально-виробничий процес інноваційних педагогічних технологій, методів та прийомів (кейси, ділові ігри, проекти, тематичні конференції, конкурси тощо)

Загрози, пов'язані з його реалізацією:

- ✓ скорочення обсягу учнівського контингенту в ЗП(ПТ)О;
- ✓ зникнення підготовки за певними професіями у зв'язку з економічною нестабільністю;
- ✓ відмова підприємств фінансувати професійну підготовку робітничих кадрів;
- ✓ зменшення державного фінансування системи П(ПТ)О України;
- ✓ низький рівень зацікавленості підприємств у співпраці з ЗП(ПТ)О щодо дуальної форми навчання;
- ✓ поступове зменшення часу на загальноосвітню підготовку

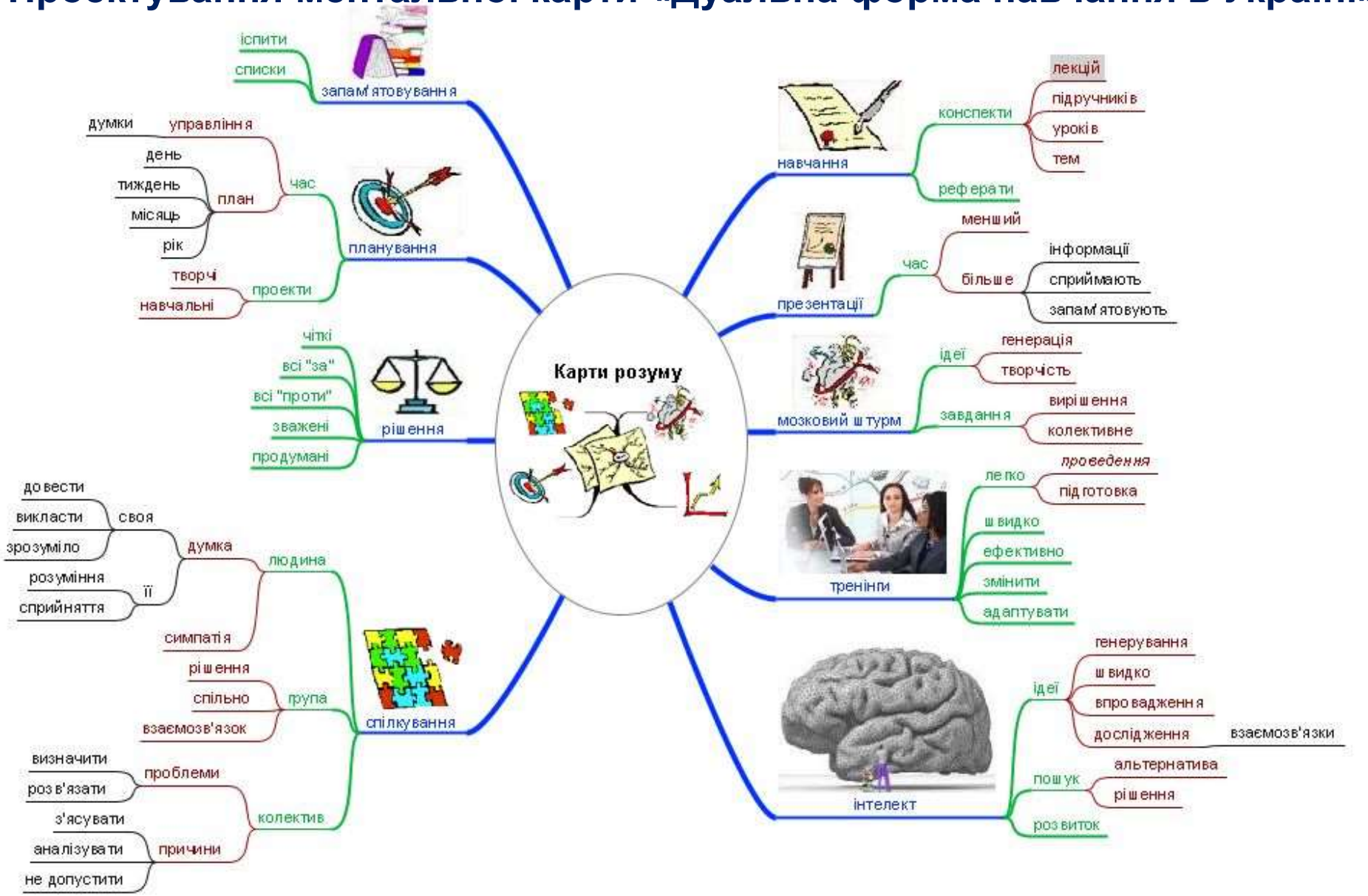
**Завдання для груп:
SWOT – аналіз
«Викладач у дуальній освіті»**

**Представлення результатів
роботи груп
Обговорення**

Проектування ментальної карти «Дуальна форма навчання в Україні»

Навчання на виробництві

Освіта та навчання в навчальному закладі

**Підводимо
підсумки**

**Bundesinstitut
für Berufsbildung**

BIBB

- ▶ **Forschen**
- ▶ **Beraten**
- ▶ **Zukunft gestalten**

<https://www.bibb.de/>

BIBB-Kongress

Bundesinstitut
für Berufsbildung

Leaning for the Future
BIBB-KONGRESS 2018

✓ Детальніше

Poulsen, Søren Bo; Eberhardt, Christiane *Approaching Apprenticeship Systems from a European Perspective* / S. Poulsen, C. Eberhardt // Academic Research Discussion Papers/ – Heft-Nr. 171/ – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bibb.de/veroeffentlichungen/en/publication/show/7987>

Кулалаєва Н.В. *SWOT-аналіз упровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників* // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць : Вип. 15 / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол. : В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Вид-во ІПТО НАПН України, 2018. – 210 с, С. 51-59 URL: <http://lib.iitta.gov.ua/711087/>

Леу С. О. *Учнітво в професійній освіті й навчанні країн ЄС* // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць : Вип. 12 / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол. : В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Вид-во ІПТО НАПН України, 2016. – 142 с, С. 116-127 URL: <http://lib.iitta.gov.ua/707799/>

Інститут професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних
наук України

Дякую за увагу!

